

O enfoque das capacidades de Martha Nussbaum: unha análise comparada coa teoría das necesidades humanas.

Unha crítica do relativismo cultural

Nussbaum desenvolve unha crítica explícita do relativismo centrándose en tres ideas aparentemente respectables en contra do universalismo: os argumentos desde a cultura, desde o positivo da diversidade e desde o paternalismo.

O seu tres contra argumentos poden resumirse da seguinte maneira:

- 1) As culturas reais son sempre dinámicas e están sempre en evolución: “as persoas son enxeñosas prestatarias de ideas”.
- 2) O “argumento desde o positivo da diversidade” está moi ben en tanto que as prácticas culturais non danen ás persoas. Pero tendo en conta que algunhas prácticas claramente fano, esta “obxección non socava a procura de valores universais, senón que a esixe”.
- 3) As críticas relativistas do paternalismo apoiadas até certo punto polos enfoques universais son unha arma de dobre filo. Moitos sistemas de valores tradicionais son paternalistas no sentido estrito do termo. De forma aínda máis fundamental, un compromiso para respectar as eleccións e decisións dos individuos abarca polo menos un valor universal, o de ter a oportunidade de pensar e poder elixir por un mesmo.

Nussbaum e as capacidades funcionais humanas centrais

Segundo Nussbaum, a principal diferenza entre ela e **Sen**¹ é que el “nunca presentou unha lista das capacidades centrais”.

Nussbaum aborda esta cuestión directamente, presentando a súa lista actual de “dez capacidades funcionais humanas centrais” (CFHC de aquí en diante):

- 01- **Vida.** Ser capaces de vivir unha vida humana de duración normal até o seu fin, sen morrer prematuramente ou antes de que a vida se reduza a algo que non mereza a pena vivir.
- 02- **Saúde corporal.** Ser capaces de gozar de boa saúde, incluíndo a saúde reprodutiva, estar adecuadamente alimentado e ter unha vivenda adecuada.
- 03- **Integridade corporal.** Ser capaces de moverse libremente dun lugar a outro; que os límites físicos propios sexan considerados soberanos, é dicir, poder estar a salvo de asaltos, incluíndo a violencia sexual, os abusos sexuais infantís e a violencia de xénero; ter oportunidades para gozar da satisfacción sexual e da capacidade de elección en materia de reprodución.
- 04- **Sentidos, imaxinación e pensamento.** Ser capaces de utilizar os sentidos, de imaxinar, pensar e razoar, e de poder facer estas cousas dunha forma realmente humana, é dicir, informada e cultivada grazas a unha educación adecuada, que inclúe (pero non está limitada a) o alfabetismo e unha formación básica matemática e científica. Ser capaces de facer uso da imaxinación e o pensamento para poder experimentar e producir obras auto-expresivas, ademais de participar en acontecementos elixidos persoalmente, que sexan relixiosos, literarios ou músicos, entre outros. Ser capaces de utilizar a mente de maneiras protexidas polas garantías á liberdade de expresión, con respecto á expresión política, artística e de culto relixioso. Ser capaces de buscar o sentido propio da vida de forma individual. Ser capaces de gozar de experiencias prazenteiras e de evitar danos innecesarios.
- 05- **Emocións.** Ser capaces de ter vínculos afectivos con cousas e persoas alleas a nós mesmos; amar aos que nos aman e cóidannos e sentir pesar ante a súa ausencia; en xeral, amar, sentir pesar, estrañar, agradecer e experimentar ira xustificada. Poder desenvolverse emocionalmente sen as trabas dos medos e ansiedades abafadores, nin por casos traumáticos de abusos ou negligencias. (Defender isto supón promover formas de asociación humana que poden ser demostrablemente esenciais para o seu desenvolvemento).
- 06- **Razón práctica.** Ser capaces de formar un concepto do ben e iniciar unha reflexión crítica respecto da planificación da vida. (Isto supón a protección da liberdade de conciencia).
- 07- **Afiliación.** A) **Ser capaces de vivir con outros e volcados cara a outros,** recoñecer e mostrar interese por outros seres humanos e comprometerse en diversas formas de interacción social; ser capaces de imaxinar a situación do outro e ter compaixón cara a esta situación; ter a capacidade tanto para a xustiza como para a amizade. (Isto implica protexer institucións que constitúen e alimentan tales formas de afiliación, así como a liberdade de asemblea e de discurso político). B) **Tendo as bases sociais do amor propio e da non humillación, ser capaces de ser tratados como seres dignos** cuxo valor é idéntico ao dos demais. Isto implica, como mínimo, a protección contra a discriminación por motivo de raza, sexo, orientación sexual, relixión, caste, etnia ou orixe nacional. No traballo, poder traballar como seres humanos, exercitando a razón práctica e forxando relacións significativas de mutuo recoñecemento con outros traballadores.
- 08- **Outras especies.** Ser capaces de vivir interesados e en relación cos animais, as plantas e o mundo da natureza.

¹ A **Amartya Sen** se lle coñece polos seus traballos sobre as fames negras (hambrunas), a teoría do desenvolvemento humano, a economía do benestar e os mecanismos subxacentes da pobre. A súa aproximación baseada nas «capacidades» enfócase na liberdade positiva, que é a capacidade real dunha persoa de ser ou de facer algo, no canto da liberdade negativa, que é común en economía e céntrase simplemente na non interferencia.

- 09- **Capacidade para xogar.** Ser capaces de rir, xogar e gozar de actividades de lecer.
- 10- **Control sobre a contorna de cada un.** A) **Político.** Ser capaces de participar eficazmente nas decisións políticas que gobernan as nosas vidas; ter o dereito de participación política xunto coa protección da liberdade de expresión e de asociación. B) **Material.** Ser capaces de posuír propiedades (tanto terras como bens mobles) non só de maneira formal, senón en termos dunha oportunidade real; ter dereitos sobre a propiedade en base de igualdade con outros; ter o dereito de buscar un emprego en condicións de igualdade con outros, ser libres de rexistros e embargos inxustificadas.

Delas, Nussbaum identifica dúas: **razón práctica e afiliación**, como de especial significado, xa que “as dúas organizan e se difunden cara aos demais, facendo que a súa procura sexa verdadeiramente humana”. Máis adiante parece engadir un terceiro elemento de importancia primordial, **a integridade física**.

Aínda que algunhas das entradas na lista son atemporais, esta está concibida para o mundo moderno: “o alfabetismo é unha especificación concreta dunha capacidade máis xeral para o mundo moderno”.

Nussbaum tamén subliña que “parte da idea da lista provén da súa realizabilidade múltiple: os seus membros poden ser especificados máis concretamente de acordo a crenzas e circunstancias locais”.

Ademais, “é categoricamente unha lista de compoñentes separados. Non podemos satisfacer a necesidade dun deles ofrecendo unha maior cantidade doutro. Todos son fundamentalmente importantes e todos teñen calidades distintas”.